Література:

1. Освітньо-наукова програма «Теорія та історія мистецтва». Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. URL: https://naoma.edu.ua/navchannya/programy-aspirantury/teoriia-ta-istoriia-mystetstva-aspirantura/ (дата звернення: 28.09.2026).
2. Стандарт вищої освіти зі спеціальності 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація» для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти: затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 03.07.2024 № 948. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/sites/1/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2024/05.07.2024/023-Obrazotvorche.mystetstvo.dekoratyvne.mystetstvo.%20restavratsiya-doktor.filosofiyi-948.vid.03.07.2024.pdf (дата звернення: 28.09.2026).

DOI https://doi.org/10.36059/978-966-397-668-6-8

ВИКЛАДАННЯ МОДУЛЯ «ФІЛОСОФІЯ НАУКИ» ЗДОБУВАЧАМ ТРЕТЬОГО РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ: СТРУКТУРНА МОДЕЛЬ НАУКОВЛЕННЯ

Діденко Л. В.
кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії гуманітарних наук
філософського факультету,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна

Засновки. Третій рівень вищої освіти постає поєднанням освітнього та наукового складників. Набуті раніше компетенції (тобто накопичені знання, сформовані уміння, відточені навички, фахове практикування) здобувачі радше уточнюють та нюансують відповідно до фаху. Підготовка молодшого покоління науковців зорієнтована не тільки на «фіксований» (у документах) висновок щодо «спроможності бути науковцем», але й на постійне презентування здобувачем результатів свого науковлення через участь у фахових наукових заходах (конференціях, симпозіумах, семінарах), публікування досліджень, долученість до наукових товариств, а також формування наукового портфоліо для впізнаваності у науковій спільноті.

Проблематизування полягає у самому науковленні в межах третього рівня вищої освіти. Необхідно розмежувати й розтлумачити: 1) сутність конструкту «науковлення»; 2) спосіб його розгортання. Конструкт «науковлення», з одного боку, первинно можна розуміти як

ідеєтворення та ідеєпрезентування, однак це тільки його ядро. З іншого боку, науковлення – це процес залежний від дослідника (тобто це й ядро – ідеєтворення та ідеєпрезентування, й становлення самого дослідника через його взаємодії в межах наукової спільноти та самовдосконалення як індивідуальну траєкторію розвитку). Спосіб розгортання науковлення залежить від галузі знань (й спеціальності) та вектора досліджень (який зазвичай фіксований у темі). У кожній галузі знання дослідження можуть проводити або як монодисциплінарне, або як міждисциплінарне. Різниця буде не тільки у досліджуваних акцентах, але й у обсязі матеріалу, інакшій методології, поняттєво-термінологійних переходах та необхідності чіткіших розтлумачень. У гуманітарних науках (у філософії, наприклад) унаявнена різниця: монодисциплінарне дослідження передбачає інакше прочитання, перевитлумачення, порівняння частин тексту та/або ідей мислителів; натомість у міждисциплінарному дослідженні можуть бути деталізування складних процесів через мультипарадигмальні призми, робота з аспектами та переходами, врахування тенденцій та можливих вже видимих утруднень щодо застосування/реалізування ідей у праксисі. У своєму науковленні здобувачі третього рівня вищої освіти прямують до обґрунтованого презентування свого внеску у фахову галузь, що уможливить подальший поступ ідей. Іншими словами: у науковленні кроки здобувача мають бути чіткими й послідовними. Утруднення полягає радше у «як» (самоорганізування здобувача щодо роботи з матеріалами – структурування, аргументування, текстооформлення, оцінювання власного внеску та його обмежень тощо), аніж у «що» (досліджуване – ідеї, історичні хроніки, мовні явища, текст мислителя тощо).

Огляд. {1} Особливість третього рівня вищої освіти полягає у синтезуванні компонентів навчального, дослідницького, комунікативного й організувального. Науковлення як концентроване ідеєтворення (та презентування його результатів науковій спільноті [3]) потребує уміння здобувача організовувати себе та свою роботу. Саме це й є неочікуваним утрудненням навчання на програмі доктора філософії (тобто Ph.D.).

{2} Оптимізувати своє 4-річне навчання на програмі доктора філософії здобувачам можливо завдяки навчальній дисципліні «Філософія науки та інновацій» (особливо модулю «Філософія науки»). Досвід викладання модуля «Філософія науки» [2] уможливив не тільки розробку тематичних завдань для здобувачів, але й формування системи послідовних кроків – структурної моделі науковлення. Остання може бути корисною і для успішного написання тексту дисертаційного дослідження, і для подальшої діяльності викладача–й–дослідника.

{3} Структурна модель науковлення формована на принципі квадролексу [1] й передбачає періодичне повернення до перегляду та уточнень своїх напрацювань здобувачем. Вона є блоковою й має такі

складники: 1) налаштувальний (тобто часоуправління для формування власного ритму роботи, що більш-менш збалансовує робоче, приватне, навчальне й наукове; доброчесність для коректних дій у фаховій спільноті та приватному просторі); 2) презентувальний (тобто складання/заповнення наукового резюме, відкриття та ведення авторських профілів публікацій та фахових соціальних мереж); 3) текстоформувальний (тобто написання різних за обсягом структурованих наукових текстів, оформлення бібліографічного опису джерел та покликань на них); 4) оцінювальний (тобто фіксування змін ідей – від первинного задуму до відкоригованих текстооформлених аргументованих тез; самоспостереження щодо власних змін як дослідника).

{4} Утруднення здобувача – це дилема між самим текстом дослідження («що»-компонент, тобто досліджуване загалом та його значеннєвість) і формальними вимогами («як»-компонент). Саме це може зміщувати увагу здобувача від наукової значимості до відповідності формальним вимогам.

Отже, одним з результатів викладання модуля «Філософія науки» для здобувачів третього рівня вищої освіти постає дієва структурна модель науковлення, яку можливо впровадити для оптимізування власної діяльності дослідника.

Література:

1. Діденко Л. Методологічний принцип «квадролекс». *International Scientific Conference ‘The Days of Science of the Faculty of Philosophy – 2025’, April 24–25, 2025 : Abstracts.* Kyiv: Publishing center ‘Kyiv University’, 2025. P. 649–653. URL: https://daysofscience-knu.net.ua/index.php/conference/issue/view/14/81

2. Діденко Л. В. Праксисно-інструментальне викладання модуля «філософія науки» для здобувачів третього рівня вищої освіти: авторські орієнтири. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2025. Вип. 52. С. 59–69. https://doi.org/10.32782/apfs.v052.2024.10

3. Діденко Л. В. Філософія науки: науковий наратив. *Актуальні проблеми філософії та соціології.* 2024. Вип. 51. С. 56–65. https://doi.org/10.32782/apfs.v051.2024.10